

ORTODOXT KYRKOLIV

Utgiven med välsignelse från H.E. Metropoliten Kyprianos av Oropos och Fili
Årgång 12 Nr 2

THEOTOKOS AVSOMNANDE

Theotokos' avsomnande

15 augusti

När Kristus vår Gud fann för gått att ta sin egen Moder till sig, förebadade Han tre dagar tidigare genom en ängel hennes förflyttning från jorden. Han sade: "Tiden är inne för att ta Min egen Moder till Mig. Var ej upprörd däröver, utan tag emot beskedet med glädje, ty du kommer att träda in det odödliga livet."

Och av kärlek till förflyttningen till sin Son gick hon ivrigt upp till Oljeberget för att bedja (hon hade ju för vana att stiga upp dit för att bedja), och där hände något underligt: växterna på berget böjde sig för att såsom levande tjänare vörda sin Härskarinna. Efter bönen återvände hon hem och hela huset började skaka. Hon tände då flera ljus, tackade Gud och kallade till sig släktingar och grannar. Hon städade hela huset, bäddade sängen och förberedde allting för begravningen. Hon berättade om beskedet, som ängeln hade framburit, om förflyttning till himmelen, och visade palmbudet, som ängeln givit henne. När de sammankallade kvinnorna hörde detta, klagade de och badade i sina tårar. När de slutade gråta, bad de att inte bli lämnade ensamma. Och hon försäkrade, att hon skulle beskydda inte bara dem, utan hela världen efter sin förflyttning, och med sina tröstande ord tog hon bort mycket av de närvarandes sorg. Och hon överlämnade sina två klädnader till två fattiga änkor, som hon kände och som brukade få mat av henne.

När hon på detta sätt ordnade sina saker, hördes plötsligt ett högt bullrande ljud, och en stor mängd moln förde Kristi lärjungar från världens avlägsnaste länder, bland dem även de i Gud visa biskoparna Dionysios Areopagiten, Hierotheos och Timotheos. När de fick veta orsaken till sin plötsliga närvaro, sade de till henne: "Så länge vi sett dig, o Härskarinna, kvar i världen såsom vår Herre och Lärare, tröstas vi, men hur orkar vi nu bära lidandet? Men då du flyttar enligt din Sons och Guds vilja till den övre världen, gläder vi oss för din skull." När de sade detta, flödade deras tårar. Och hon sade till dem: "O mina vänner, ni min Sons och Guds lärjungar,

gör inte min glädje till sorg, utan begrav min kropp, såsom jag ligger på sängen.”

När detta hade skett, kom också Paulus, det utvalda redskapet, och han knäböjde inför Gudsmoderns fötter och visade sin vördnad. Han öppnade sin mun och prisade henne stort och sade: ”Hell dig, du livets moder och min förkunnelses uppgift. Även om jag inte såg Kristus, ser jag dig och i dig tycker jag mig se Honom.” Sedan gav jungfrun åt envar sina råd. Hon lade sig på bädden och ordnade sin obefläckade kropp såsom hon själv ville. Hon bad för världens bästa och om fredligt liv. Hon fyllde även dem med sin välsignelse och överlämnade sin ande i sin Sons och Guds händer.

Då började Petrus med begravningshymnerna. Några andra lärjungar bar sängen, andra gick före sjungande och bärande ljus och andra följde efter och ledsagade till graven den kropp, som hade burit Gud. Då hördes även änglarnas sång och de himmelska skarornas röster fyllde luften. Då manade judarnas ledare folket till att fälla kroppen till marken och kasta den omkull, men domen drabbade de trotsiga och de förblindades. Och en, som rusade fram i raseri och vidrörde den heliga båren, förlorade sina båda händer. Domens svärd skar av dem och han lämnade dem hängande vid bädden. Denne man var ömkansvärd att se på, tills han blev troende av hela sin själ och botades till sin tidigare hälsa. Även de som hade förblindats, återfick hälsan när de blev troende och man satte över dem en del av bäddens täcke. Apostlarna kom så till Getsemane och lade den livgivande kroppen i graven, och tre dagar stannade de vid graven och lyssnade till änglarnas sång.

Av Guds nåd var en av apostlarna inte närvarande, när den livgivande kroppen begravdes. Han kom på den tredje dagen och önskade innerligt att bli delaktig av allt, som de övriga apostlarna hade upplevt. Enhälligt bestämde de att öppna graven, för den apostelns skull som hade varit borta, och för att alla skulle få äran att visa sin vördnad mot det otadliga kärlet. Men de förvånades. Ty i graven fanns ej den heliga kroppen, där fanns bara linneduken, till tröst i deras sorg och ett sannfärdigt vittnesmål om förflyttningen till alla troende. Än idag kan man se den i klippan uthuggna graven, men utan kropp, till vår välsignade Härskarinnas, Theotokos' och ständiga Jungfru Marias härlighet och ära.

Ur Menaion (uttalas minéa) för augusti månad.

Stöd vårt arbete sätt in gåvor på

Pg 4899453-7

Den ikonografiska beskrivningen av Theotokos avsomnande

Theotokos avsomnande (på grekiska med fonetisk transkription *kimisis tis Theotoko*) åminns enligt kyrkans kalender den 15 augusti efter 2 veckors fasta (enligt nya stilens kalender 28 augusti). I traditionell ikonografi framställs festen enligt följande: En byggnad finns till höger och till vänster på ikonen. I mitten finns Jungfru Maria, Theotokos, utsträckt på en bädd eller bår död, med armarna korslagda. Observera att hon i detta sammanhang ligger raklång, medan hon ligger böjd i andra scener, t.ex. Kristi födelse. Till höger, bakom Theotokos' huvud, står aposteln Petrus, bugande sig och hållande ett rökelsekar, med vilket han beröker. På den motsatta sidan, till vänster, står aposteln Paulus, också bugande, seende på Theotokos och med sin högra hand sträckt mot henne i djup vördnad. Sorg är liksom skrivet i deras

ansiktsuttryck. Nära var och en av dessa två står fem andra apostlar med sorgtyngda ansikten. Bakom bädden står Kristus omgiven av en mandorla, dvs. en mantelformad, tillspetsad gloria som omger hela Kristi figur. Han flankeras sedan av änglar och vid sidan av dem biskopar i liturgiska kläder. Till vänster står också ofta en mängd gråtande kvinnor. Kristus håller sedan i sina händer Sin moders själ i form av ett lindat spädbarn. Kristus med Theotokos i Sina händer har glorior, liksom också änglarna. Apostlarna och biskoparna avbildas dock utan glorior, för att tyngdpunkten i ikonen inte skall förskjutas från Kristus och Theotokos. Biskoparnas namn står inte på ikontypen. Enligt Dionysios av Fournia, i hans berömda mönsterbok för ikonografi, är det Dionysios Areopagiten, Hierotheos och Timotheos. Den berömda grekiska ikonmålaren Photis Kontoglou (1896-1965) anger också Jakob (Herrens broder). Svaret på varför Theotokos framställs som ett spädbarn är att hämta från symboliken att hennes ande pånyttföds till evigt liv efter sin död. Ibland framställs en man i förgrunden till ikonen som fått sina händer avhuggna av en ängel, enligt vad som vi

berättat förut ur Menaion. Photis Kontoglou var av den uppfattningen att skildringen av denna händelse distraherade uppmärksamheten från ikonens centrum, så han rekommenderade att den uteslöts. Den återfinns därför inte speciellt ofta i nutida bysantinsk ikonografi.

Kyrkonyheter

Förrättningar i Heliga Konstantin och Helena ortodoxa församling

Den 7/20 maj 2000 ingicks äktenskapets mysterium mellan Petros Sahinidis och Zoi Sahinidou i Heliga Konstantin och Helena ortodoxa kyrka. Vigsselförrättare var Biskop Johannes av Makarioupolis.

Den 4/17 juni 2000 döptes Maria Andersson, född 1956, av Biskop Johannes av Makarioupolis i kyrkans dopkapell. Dopnamnet är taget till ära av den Heliga Maria av Egypten. Fadder var Helena Artjuehine.

Senare under juni månad upptogs Johannes, Khatoun, George, Emanuel och Josef Chamoun till den Ortodoxa kyrkan genom helig Chrisma. De hade tidigare tillhört den s.k. syrisk-ortodoxa kyrkan (monofysiter).

Den 18/31 juli förrättades begravningstjänst över barnet Maria Monika Svensson i Nikolai kapell på Mora kyrkogård. Begravningen förrättades av Biskop Johannes av Makaripoulis.

Religionstillhörighet slopas på grekiska ID-kort

Greklands motsvarighet till den svenska datainspektionen har gett di rekativ om att uppgiften om vilken religion man tillhör skall slopas på alla grekiska identitetshandlingar, som krävs av alla greker som fyllt 14 år. Grekland är det enda EU-land som följer en sådan praxis och socialistregeringen vill slippa att bli fälld vid Europadomstolen för att landet inte respekterar religionsfriheten. Europadomstolen drar paralleller med att judar under andra världskriget tvingades att bära judestjärna som identifika-

tion på religions- och rastillhörighet och att grekiska myndigheter kräver uppgift om religionstillhörighet på sina ID-handlingar. I Grekland är ortodox tro, som bekant, statsreligion och statskyrkans ledning befarar att åtgärden innebär en första ändring i relationen till staten och att det sedan skall komma andra påbud där grekisk-ortodox tro relativiseras, t.ex. i skolans värld. Man befarar att detta är första ledet i en sekularisering av samhället, där ikoner inte kommer anser lämpliga på offentliga platser etc.

Den pågående diskussionen är intressant och visar på att Grekland också befinner sig i en brytningstid i ett allt mer framväxande pluralistiskt och sekulariserat samhälle. Vi som tillhör en minoritet i den ortodoxa världen och som ortodoxt kristna i Sverige måste lära oss att uppskatta den frihet vi ändå har som garanteras av ett demokratiskt samhälle. Den stund denna frihet skulle inskränkas bör vi protestera, ty vi bör uppmuntra och stödja friheten, då vi faktiskt har denna frihet att tacka för att vi kan bedriva religiös verksamhet här. Vi skall minnas att religionsfrihet faktiskt är ett nytt begrepp i mänsklighetens historia. På femtioalet förföljdes gammalkalendariker i Grekland med polismakt. På femtioalet kunde inte en gammalkalendariker bli lärare i Sverige. Vi må aldrig glömma det. Och inte skulle vi väl vilja ha ID-kort där det står gammalkalendariker vare sig i Grekland eller Sverige - till vilket syfte?

Moskvapatriarkatet vilseleder

Det har kommit till vår kännedom att Moskvapatriarkatet på sin hemsida sänt ut ett pressmeddelande om att Alexander Nevskij församlingen i Köpenhamn, Danmark, ”upptagits i Moskvapatriarkatets jurisdiktion”. Sedan två år tillbaka har Moskvapatriarkatet försökt etablera en församling i Köpenhamn med samma namn som vår systerkyrkas, den Ryska Utlandskyrkans (ROCA), församling i Köpenhamn. Man kan inte annat än tolka detta som en provokation från Moskvapatriarkatets sida. Vår systerkyrka församling förfogar dock alltså över den historiska Alexander Nevskijkyrkan på Bredgade och tillhör alltså den Ryska utlandskyrkans jurisdiktion. Det är kanske tänkt från Moskvapatriarkatets sida att man med detta pressmeddelande skall ge ett intryck av att vår systerkyrkas församling i Köpenhamn har bytt jurisdiktion, men så är alltså inte fallet. Utan vad vi beskådar är alltså endast ytterligare ett försök från patriarkatets sida att vilseleda och förvirra. Ortodox Tidning, en privatägd tidning i Sverige utan jurisdiktionell hemvist, försöker i sin skildring av detta ge sken av att den övergång som skedde för många år sedan av denna församling från den s.k. Parisjurisdiktionen till den Ryska Utlandskyrkan skett under kuppertade former och om nu en övergång till Moskvapatriarkatet skett så skulle det

svenska talesättet ”svinhugg går igen” besannats. Församlingar, kyrkobyggnader och jurisdiktionsbyten är dock komplicerade affärer. I de fall där oklara stadgar finns kan sådant faktiskt ske på juridiskt korrekta grunder och kan som sådana i civil rätt aldrig betraktas som ”kupper”. Vår systerkyrka har många, segdragna och mycket sorgliga erfarenheter av detta, där historiska och andligt värdefulla byggnader och föremål gått förlorade p.g.a. oklara ägandeförhållanden. Speciellt smärtsamt har de senaste ”kupperna” mot den Ryska Utlandskyrkan varit som planerats och genomförts av Moskvapatriarkatet i det Heliga Landet, där man använt sig av stat, i detta fall den Palestinensiska autonomin, för att tillskanska sig egendom, som man inte skulle kunna fått annat än genom statlig konfiskation.

Nya uppdrag

Med välsignelse från Metropolit Kyprianos av Oropos och Fili utsågs den före detta kyrkoherden över den Helige Juvenaly kyrka i Houston Texas, Protospresbyter David Cownie, till ny kyrkoherde över de Heliga Kyprianos och Justina församling i Etna, Kalifornien. Fader David är känd i Sverige genom Moder Parthenias (Matoushka Monikas) översättning av hans bok ”Ledning till ett ortodox liv”, som gick som följetong i Ortodox kyrkoliv. Fader Davids ena dotter är novis i Heliga Elisabeths kloster i Etna.

Tonsur till det Stora schemat

På den Helige Benedict av Nurias dag 2000 tonsurerades 3 bröder till det stora schemat i munkklostret i Fili. De tre nya schemamunkarna fick under gudstjänsten nya namn. Fader Ioannikios (tidigare munk vid den Helige Elias skete på Agion Oros, Athos, före han blev sänd i exil tillsammans med sina klosterbröder för att de inte kommemorerade den ekumeniska patriarken i sina gudstjänster) antog namnet Johannes, Fader Arsenios blev Avramios och Fader Theodoros blev Theoktistos.

Serbisk ortodox biskop ordförande för Sveriges Kristna Råd

Med sorg har vi nåtts av nyheten att den serbisk-ortodoxe biskopen av Skandinavien och Storbritannien Hans Nåd Dositej (Motika) har valts till ordförande för Sveriges Kristna Råd.

Vi får ofta frågan varför vi inte koncelebrerar med andra ortodoxa kyr-

kor som följer den gamla kalendern. Vi svarar på denna fråga att inte alla kyrkor som följer den gamla kalendern är vad vi anser vara "gammalkalendariker". För oss är det motstånd vi bedriver inte endast motiverat av att vi är motståndare till den nya kalendern. Den nya kalendern är endast en symptom av ett nytt och farligt tänkande som sprider sig såsom ett virus i hela den Ortodoxa kyrkan. Sjukdomen som vi gör motstånd mot är kompromisser med vad den Niceno-konstantinopolitanska trosbekännelsen bekänner sig till att vi tror på "EN, enda, helig, apostolisk och allmänlig kyrka". Detta är det trosmedvetande den Ortodoxa kyrkan alltid haft och som idag i olika grad ifrågasätts av företrädare utanför de systerkyrkor vi har nattvardsgemenskap med.

Sveriges Kristna Råd (SKR) presenterar sig själv som en "öppen ekumenisk mötesplats för kyrkorna i Sverige". Man använder begreppet "kyrkorna tillsammans". Dessa kyrkor skall sedan tillsammans komma samman för att "söka, uttrycka och fördjupa den kristna enheten" och tillsammans "dela erfarenheter och... visa omvärlden den tro som förenar och utmanar".

I §2 i sina stadgar klagörs rådets syfte i 4 punkter. Det kan vara av klagörande natur att kommentera dessa för att visa på att en ortodox kyrka aldrig kan vara medlem i en sådan organisation utan att kompromissa med ortodox trosbekännelse och förbryta sig mot heliga kanones.

Den första punkten fastslår att rådets syfte är "att vara uttryck för och verka för kristen enhet". En "paraply-organisation" för flera i sig disparata trosinriktningar kan aldrig vara ett uttryck för enhet. Det vore som att säga att den ortodoxa kyrkan vore överens med monofysiter eller dyofysiter eller andra heretiker under de ekumeniska konciliernas tid, på den grunden att de alla "med Bibeln som grund utifrån olika traditioner bekänner den treenige Guden" (§1 i SKR:s stadgar). Den ortodoxa kyrkan har ingen enhet med de som inte delar samma tro. Att sedan tala om att "verka för enhet" förutsätter att man utgår ifrån en "gren-teori", som vår systerkyrka, den Ryska Utlandskyrkan, heresiförklarar med ett Anathema att uppläsa vid ikonprocessionen på Ortodoxins söndag. I detta sammanhang måste vi nämna att fler än 280 fromma präster, munkar och nunnor i Serbien skrev en skrivelse till den Serbisk-ortodoxa kyrkans heliga synod 1996 och begärde att de skulle anta samma formel som vår systerkyrka och dra sig ur den ekumeniska rörelsen. "Gren-teorin" innebär att man antar att alla kyrkor och samfund är likt ett träd med många grenar. Grenarna är i sig åtskilda men de har samma stam och rot som når hela trädet med sin sav. Dvs. de olika kyrkorna och samfunden har alla mystiskt del i en och samma stam, som är Jesus Kristus. En sådan tro är för en ortodoxt kristen ofören-

lig med den Niceno-konstantinopolitanska trosbekännelsen, vilket vi ovan förklarar.

Den andra punkten fastslår att rådets syfte är ”att främja ett gemensamt kristet vittnesbörd i ord och handling”. Vi undrar här hur detta är möjligt då den Ortodoxa kyrkan inte har samma tro som de övriga samfunden. Om man inte har samma tro, hur kan man då framställa ett gemensamt vittnesbörd i t.ex. etiska frågor? De protestantiska samfunden har ofta mycket annorlunda åsikter än den Ortodoxa kyrkan. Vi ligger mycket närmre de s.k. bibeltroende protestantiska samfunden som inte vill ha någonting med den ekumeniska rörelsen att göra, av samma skäl som vi. Vi kan t.ex. nämna partnerskap för homosexuella, välsignelse under vigselliknande förhållanden av sådana ”äktenskap” och abort.

Den tredje punkten fastslår att rådets syfte är ”att vara en mötesplats för kristna kyrkor, samfund och församlingar för gudstjänst, bön, dialog, samråd och samverkan”. Förutsättningen för gemensam bön i den Ortodoxa kyrkan kan sammanfattas i sentensen *lex credo, lex credendi*, vilket betyder *som vi ber, så tror vi*. Förutsättningen för gemensam bön är alltså gemensam tro. Av dessa skäl har våra heliga fäder lagfäst kanones för att skydda tron. Som exempel kan vi ta den 45:e Apostoliska kanon som säger: ”Låt en biskop, präst eller diakon som bett tillsammans med en heretiker, även om det kan låta oskyldigt, exkommuniceras”. Den 65:e kanon fortsätter: ”Om en präst eller lekman går in i en gudstjänstlokal tillhörande en heretiker [för att be med dem] avsätt och exkommunicera honom”. Detta innebär att det är omöjligt för en ortodox att delta under sådana premisser utan att exkommunicera sig själv med sitt handlande. Dessutom bör vi reflektera över hur denna mötesplats för bön utgestaltas. Det är väl knappast så att de övriga kyrkorna deltar i en ortodox *moleben* eller någon annan normal ortodox gudstjänstform, utan de ortodoxa skall anpassa sig i protestantisk gudstjänstform och fromhetsliv, vilket för oss är främmande.

Den fjärde och sista punkten talar om att rådets syfte är ”att vara ett samlande och samordnande ekumeniskt organ på det nationella planet”. Vad detta gagnar vår heliga ortodoxa tro kan man stilla undra över. Vi anser inte att det *i sig* är fel att följa med nutida icke-ortodox debatt utan t.o.m. nödvändigt då vi tillhör en minoritet i Sverige. Det är vidare viktigt att tillsammans med andra samfund utbyta information av praktisk natur. Mötesplatser för detta är viktigt. Men sådana mötesplatser skall inte innebära att vi måste kompromissa med vår tro för att komma samman. Vad vi förstår skulle en observatörsstatus i Sveriges Kristna Råd ge den Ortodoxa kyrkan en sådan möjlighet där den har möjlighet att delta på sina premisser.

När det gäller den Serbisk-ortodoxa kyrkan så kan vi bara beklaga fak-

tum och låta den serbiske prästmunken Fader Sava från Decaniklostret kommentera: ”De ortodoxt kristna i Serbien tänker inte längre tolerera ekumenismens heresi. Den Helige Savas kyrka kommer fortsätta att växa i de Heliga fädernas och i de Heliga synodernas anda endera med alla sina biskopar eller utan några av dem”.

En förebild för alla serbisk-ortodoxt kristna: Den välsignade Fader Justin (Popovitch), arkimandrit av Chelije (1894-1979), som mot slutet av sitt liv slutade att åminna sin kyrkan överhuvud, Patriark German, i den Gudomliga liturgin och konsekvent vägrade att koncelebrera med honom, pga. hans deltagande i den ekumeniska rörelsen. Patriark German blev vald till en av Kyrkornas världsråds presidenter vid mötet i Uppsala 1968, om vi inte missminner oss. När detta skedde skrev den välsignade Fadern: ”Var det nödvändigt, jag undrar, för den Ortodoxa kyrkan...att bli så monstruöst förödmjukad av hennes represen-

teranter... Detta är ett förräderi av ortodox tro, så att man aldrig hört på maken!” (Glasnik [Belgrad], nr 8, 1968, s. 168). Fader Justin handlade här på samma sätt som vi gör när vi t.ex. inte åminner den nuvarande Patriarken av Konstantinopel. Samtidigt skall man hålla i åminnelse att Fader Justin insomnade före Patriark Barthololeos tid. Man kan undra vad han skulle sagt idag när det blivit standard för den Ortodoxa kyrkans representanter i den ekumeniska rörelsen att ha bönegemenskap med heteriker, när avtal skrivs under där man kallar icke-ortodoxa kyrkor för ”systerkyrkor” (angående den Romersk-katolska kyrkan i Balamand 1993) och uppmuntrar nattvardsgemenskap med monofysiter, som klart fördömts av det fjärde ekumeniska konciliet i Kalcedon 451 (Chambesy avtalet 1990)?

Frågor & svar

Förra numret av Ortodoxt kyrkoliv (nr 1/2000) avslutas med en ny översättning till svenska av bordsböner. Av vilket anledning har ni bytt ut det sedan medeltiden i hela västvärden etablerade amen mot slaviskans och grekiskans "amin"? Ordet är ju hebreiska och uttalas 'amén. (Litteratus [en pseudonym för Wolmar Holmström?], Ortodox tidning)

Svar: Givetvis vet vi att ordet "Amen" är ett hebreiskt ord, som betyder: fast, sann, säker, pålitlig eller tillförlitlig. I Gamla Testamentet kan "amen" beteckna:

- Bekräftelse och stadfästelse av en förbannelse, alltså en slags edsavläggelse, se t.ex. 4 Mos. 5:22 eller 5 Mos. 27:15-26.
- Bifall till och stadfästelse av en kunglig befallning, se t.ex. 1 Kon. 1:36.
- Önskan om uppfyllelse av en profetia eller stadfästelse av profeti-ans tillförlitlighet, se t.ex. Jer. 28:6.
- Folkets instämmande i en bön eller lovprisning, se t.ex. Neh. 8:6.
- Folkets svar på den lovprisning som avslutar de fyra första böckerna i Psaltaren (enligt judiskt sätt att dela in den), Ps. 41:14, 72:19, 89:53, 106:48.

"Amen" användes sannolikt inte vid tempelgudstjänsten men förekom i synagogorna, och gick därför ganska naturligt in oöversatt i den första kristna församlingens språk också utanför Israels gränser, ungefär som det hebreiska ordet "halleluja".

I Nya Testamentet och i den första församlingen använde man "amen" t.ex. för att ge sitt instämmande till den offentliga bönen, se 1 Kor. 14:16, och för att betona och framhäva en lovprisning eller stadfästa en utsaga, se t.ex. Rom. 1:25, 9:5, 11:36 eller Gal. 6:18.

Jesus har använt ordet på ett speciellt sätt genom att sätta det framför en viktig utsaga: "Sannerligen (på grekiska *amen*) säger jag...". I Johannes-evangeliet återges sådana utsagor med ett fördubblat *amen*: "Sannerligen,

sannerligen, säger jag..." På så sätt ger ordet uttryck för Kristi gudomliga myndighet.

Angående hur det skall uttalas eller stavas så måste man känna till hebreisk språkhistoria. Ursprungligen bestod det hebreiska språket av uteslutande konsonanter, i detta fall innebar det alltså att ordet skrevs 'mn. Ett skriftspråk utan vokaler är svårt att läsa. Försök förstå innehållet av 1 Mos. 1:1 om vi tar bort alla vokaler: "bgnlns skpd Gd hmml jrd". Tänk vidare ut vad bokstavskonbinationen "nt" skulle kunna vara för ord. Det skulle kunna vara anta, anti, inte, inta, enat, ont, nita, nit, nöta, nota, not. Om man dessutom räknar med en dubbling kan det bli ännu flera t.ex. natt, nytt, nått, natta, nytta, annat, unnat. Från 500-talet efter Kristus och framåt blev det därför p.g.a. detta ett hett debattämne bland rabbinerna hur man skulle uttala de heliga ordet i skrifterna. Eftersom det hebreiska språket hade utvecklats så hade det gamla uttalet i stort sett fallit i glömska. För att hindra detta tillsattes arbetsgrupper med uppgift att genom punkter och streck arbeta fram ett uttalssystem som så väl som möjligt skulle överensstämma med det ursprungliga och som också kunde bli normerande i framtiden. Dessa "punktatorer" brukar kallas masoreter (från nyhebreiskans masorät=tradition). De tidigaste hebreiska manuskript vi känner till Gamla Testamentet, förutom Dödahavsrollarna, härstammar från dessa masoreter och är från tidig medeltid. Hos dessa masoreter vokaliseras 'mn 'amén. Cirka 500- 1000 år tidigare vokaliserade de grekiska översättarna (de sjuttio, därutav Septuaginta) samma hebreiska ord *amin*. Den grekiska bokstaven eta uttalades som ett "i" redan i koine (uttalas "kini"), dvs. den grekiska som Nya Testamentet är skrivet på. Tendensen att uttala vissa vokaler och diftonger som "i" kallas itacismen. Hade översättarna av Septuaginta velat transkribera det hebreiska ordet 'mn 'amén så hade de kunnat valt den grekiska bokstaven epsilon, som uttalas som ett "e" istället för bokstaven eta och skrivit amen. Av dessa skäl kan det faktiskt vara troligt att den grekiska vokaliseringen stämmer bättre med den ursprungliga än den masoretiska. Oavsett hur det nu är fallet så kan det finnas praktiska skäl till att vi uttalar ett ord på samma sätt, speciellt om man är en grupp som skall uttala ordet unisont. Vid t.ex. körsång är det nödvändigt att man kommer överens om hur vissa ord skall uttalas. Av dessa skäl väljer vi att översätta det hebreiska ordet 'amén med grekisk vokalisering *amin* även om det inte har varit det gängse i västvärlden. Kyrkoslaviskan översätter, sannolikt av samma fonetiska skäl (att ordet skall uttalas på samma sätt som hos grekerna), *amen* med *amin*, eller egentligen *amin'*. Apostrofen efter "n" representerar i vetenskaplig transkription det mjuktecken, som står efter n:et, och anger att n:et uttalas mjukt, dvs. med en svag antydning till ett i eller j

efter. Vi noterar vidare att många översättare väljer att översätta namnet på den gudstjänsthandbok som innehåller texterna för fester och hågkomster efter årets fasta datum månad för månad ”minéa” istället för klassiskt (erasmusiansk) transkription ”menaia”. Man märker dock ofta att bruket att översätta den grekiska bokstaven ”eta” vacklar mellan fonetisk och klassisk transkription.

Ett annat problematiskt ord för en översättare är ordet ”halleluja”, som man måste bestämma sig för hur det skall stavas och uttalas. Ordet är också hebreiska och finns transkriberat och vokaliserat till grekiska i Septuaginta minst ett halvt årtusende före det att masoreterna påbörjade sitt arbete. Ordet är sammansatt av ett verb i imperativ pluralform som masoreterna vokaliserade *hillel* som betyder lovsjunga eller prisa, samt en förkortning av det heliga gudsnamnet JHWH *jah*. Ordet är alltså en uppmaning att prisa Gud. På gammal svenska (som har en grammatisk form för imperativ pluralis, vilket inte nutidssvenska har) blir ordet ”Lovsjungen JHWH). Ordet förekommer i många psaltarpsalmer i Psaltaren som avslutning, se Ps. 104-106, 115-117, 135, 146-150. Antagligen användes ordet som ett utrop. När kören i tempelgudstjänsten sjungit en psalm svarade församlingen med ”halleluja”. I Nya Testamentet förekommer ordet endast i Uppenbarelseboken (19:1, 3, 4, 6) när lovsången når sin högsta höjd, eftersom det är fråga om den största segern, segern över antikrist och hela den gudsfientliga makten på jorden. Den första kristna församlingen tog snabbt över detta ord och lät det ingå som en del i gudstjänsten. Översättarna till Septuaginta översatte och transkriberade detta ord ”Alleluoia”, vilket uttalades på koine ”Alliloia”. Här har vi alltså samma problem med den grekiska bokstaven eta, som i ordet *Amen*. Av samma skäl, som anförts ovan, har vi således använt den fonetiska transkriptionen i översättningar som är tänkta för gemensam bön.

Jag har märkt att Ni ändrat den invanda formuleringen i den Gudomliga liturgins begynnelse ”Välsignad vare Faderns och Sonens och den Helige Andes rike, nu och alltid och i evigheternas evighet” till ”Välsignat är ...”. Vad beror det på?

Svar: Din iakttagelse är alldeles riktig och det beror på att den formulering vi använde tidigare är felaktig. Den är varken teologiskt eller översättningsmässigt korrekt. Vi är dock medvetna om att det är svårt att ändra invanda formuleringar. Både Tito Colliander och Fader Kristoffer Klasson använder vår tidigare formulering i sina översättningar och det är

därifrån vi har ärvt den formulering vi hittills använt. Ordet ”vare” är en konjunktiv form av ordet ”vara”. Eftersom konjunktivformer i svenskan är på väg att försvinna tänker man ofta inte på vad de betyder och det är säkert därför vi inte reflekterat över det märkliga i formuleringen tidigare. Konjunktivformer förekommer numera i det svenska språket tyvärr endast i speciella uttryck t.ex. ”Länge *leve* konungen!”, dvs. ”må kungen leva länge”, eller ”Gud välsigne oss”, dvs. ”må Gud välsigna oss”. Konjunktiv är alltså det modus som innebär att den som uttalar något inte går i god för att det som sägs i satsen är sant och kommer att uppfyllas. Det utsäger alltså att något är tänkt eller önskat. Om vi använder en konjunktivform i inledningsorden i liturgin innebär det att vi önskar att Faderns och Sonens och den Helige Andes rike skall vara välsignat från nu och till evig tid och det är inte inledningsordens egentliga innebörd. Inledningsorden är inte en önskan eller en uppmaning (imperativ) utan en bekräftelse eller försäkran. Den Gudomliga liturgin är en bekräftelse på en reell närvaro av himmelriket i eukaristins firande. Inledningsordens syfte är därför att bekräfta detta. Att så är fallet är uppenbart i den grekiska grundtexten, ”Eulogemene he basileia tou...”, genom att verbet ”vara” medvetet utelämnas (det finns alltså inget ”vare”). Denna retoriska möjlighet i grekiskan har ingen motsvarighet i det svenska språket. För att meningen skall bli fullständig måste vi lägga till ett verb, därmed får vi meningen ”välsignat *är* Faderns och Sonens och den Helige Andes rike”. Om meningen på grekiska skulle ha varit en önskan om att riket vore välsignat så hade ett verb böjt i konjunktiv funnits. Vi misstänker att denna felaktiga översättning hos Tito Colliander och Fader Kristoffer Klasson smugit sig in därför att de tagit efter formuleringen i begynnelsen av Sakarias lovsång i Luk 1:68. Den svenska formuleringen dyker upp så tidigt som i Gustav Vasas bibel i översättning av Laurentius och Olaus Petri, där det heter ”Loffuat ware Herren Israels Gudh...”. Antagligen följer de Martin Luthers översättning som också felaktigt använder en konjunktivkonstruktion: ”Gelobt sei der Herr, der Gott Israels”. Så man kan alltså säga att det är Martin Luther som är ursprunget till denna felöversättning. I den grekiska grundtexten står det ”Eulogetos Kyrios ho Theos...”, dvs. man utelämnar verbet som i inledningsexklamationen i den Gudomliga liturgin med samma syfte. En korrekt översättning blir här ”välsignad är Herren, Israels Gud”. Sakarias önskar inte att Gud måtte bli välsignad, utan han bekräftar att Gud är välsignad då han fått en son, som skall få bana väg för Messias. På samma sätt byggs också hymnologin upp i den Ortodoxa kyrkan. Alla hymner står i presens (ett tempus som säger att någonting sker nu) t.ex. ”Jungfrun föder idag Honom, som är före all tid” (julens kontakion). I liturgin deltar vi i det

gudomliga skeendet i frälsningshistorien här och nu, dvs. utom den rumsliga tiden.

Tyvärr har fler felaktiga konjunktivformer smugit sig in i ortodoxt svenskt liturgiskt språkbruk. Det mest kända är kanske ”Ära vare Fadern och Sonen och den Helige Ande, nu och alltid och i evigheters evighet”, vilket betyder: ”Må Fadern och Sonen och den Helige Ande vara ärad, nu och alltid och i evigheters evighet”. Satsen uttrycker således en önskan om att Gud måtte bli ärad, men det är inte helt säkert att han blir det. Även här kan vi spåra den felaktiga konjunktivformen till Martin Luther. När han översätter änglarnas lovsång i Betlehem (Luk. 2:25) så använder han en konjunktivform: ”Ehre sei Gott in der Höhe...”. Detta följer i sin tur Laurentius och Olaus Petri i Gustav Vasas bibel: ”Ära ware Gudh j högden...”. Analogt med detta skapade Olaus Petri formeln ”Ära vare Fadern...”. Den grekiska doxologin skriver dock: ”Doxa Patri...”, vilket på latin blev ”Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula saeculorum”. Både latin och grekiska utelämnar ett verb och det beror på att de sätter ”Fader, Son och Helig Ande” i dativ, en form som inte är möjlig på modern svenska. Dativ används för att beteckna den person eller sak, *åt* eller *för* vilken något ges, görs, sker eller är. En korrekt översättning blir därmed ”Ära (gives) åt Fadern och Sonen och den Helige Ande”. Vi har sett en del översättningar föreslå ”Äran tillhör Fadern...”, men det är inte heller korrekt då ”Fader” i så fall skulle stått i genitiv. Vilket fall som helst är ”Ära vare Fadern...” inkorrekt och ologiskt. Detta blir speciellt tydligt när man läser satsen med det latinska tillägget ”sicut erat in principio” (såsom det var av begynnelsen), som skiljer latinsk formel från ortodox. Detta tillägg kom till i Västerlandet i kampen mot Arius för att understryka att Sonen blivit ärad från all evighet, dvs. att Han var Gud. Om man använder konjunktiv skulle det bli: ”Må Fadern och Sonen och den Helige Ande vara ärad (men det är inte säkert att Han är eller blir det), såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara från evighet till evighet”, dvs. fullständigt ologiskt.

Som sammanfattning kan vi säga att vi tyvärr bör ändra de felaktiga konjunktivformuleringarna i ortodoxt liturgiskt språk, trots att de är invanda och vi kan dem utantill, annars blir våra böner inkonsekventa och ologiska. Vi har därmed försiktigt börjat återställa texterna till sin egentliga betydelse och lydelse, därutav ändringen i begynnelsen av liturgin. Så småningom bör även doxologin alltså ändras till ”Ära åt Fadern och Sonen och den Helige Ande, nu och alltid och i evigheters evighet”.

Den Heliga synoden vid Biskop Johannes koneskration

HELIGA KONSTANTIN OCH HELENA ORTODOXA KYRKA

lördagar vesper 16.00, söndagar den Gudomliga liturgin 10.00

HELIGA PHILOTHEI ORTODOXA KLOSTER

den Gudomliga liturgin firas varannan lördag 8.00

För mer information tala med prästerskapet

Ortodoxt kyrkoliv utgives av det svenska exarkatet av den Sanna (gammalkalendariska) Grekisk-ortodoxa kyrkan. Vår kyrka har full kommunion med den Ryska Utlandskyrkan under Metropolit Vitalij, den Sanna Rumänsk-ortodoxa kyrkan under Metropolit Vlasie, och den Sanna Bulgarisk-ortodoxa kyrkan under Biskop Photii av Triaditza

Adress: Heliga Konstantin och Helena Ortodoxa församling, Vårberg, Fjärdholmsgränd 48, 127 44 Skärholmen Tel: 08-978958

e-post: ortodoxi@hem.passagen.se

Ansvarig utgivare: Biskop Johannes av Makarioupolis

Redaktion: Fader Anders Åkerström

Pris: Lösnummer 35:-. Information om prenumeration av tidningen år 2001 kommer att ges i nästa nummer, som blir det sista för i år.

Gåvor till vår verksamhet mottages tacksamt på Pg. 4899453-7

Besök gärna vår uppdaterade hemsida
på hem.passagen/ortodoxi